

# Радничке Новине

ОРГАН СРПСКЕ СОЦИЈАЛНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ

УРЕДНИШТВО  
И  
АДМИНИСТРАЦИЈА  
НАЛАЗИ СЕ  
У ШТАМПАРИЈИ  
„ГУТЕНБЕРГ“

Број 5 пара

Издаје сваки дан

## КО ЈЕ ПОБЕДИО ТУРКЕ

од ДИМИТРИЈА ТУЦОВИЋА

[Као што смо обећали у јучерањем броју, доносимо духовита расмајрања нашег Туцовића у његовим необично интересантним и важним забелешкама из турскога и бугарскога раја, које ћемо, разуме се, чим буде за то погодан момент, издати у засебну књигу].

Буковик, 10. јануара 1913.

Поседи Турске, Цариград, Солун, ти објекти вековне међусобне борбе великих и моћних капиталистичких грабљиваца, налазе се или су на путу да се нађу у рукама малих и слабих балканских државица. Јадранско приморје опасно Србијом, у Солуну Грци, пред капијом Цариграда Бугари — ето решења Балканског Питања које се за цело није очекивало ни од највећих националних романтичара на Балкану!

Каква је била општа европска ситуација која је омогућила а можда и помогла формирање балканскога блока против Турске, то је ствар коју још увек обавија густа магла. Али ма каква та ситуација била, чим је балкански блок стао против Турске, у његову победу нико више није могао сумњати. По опреми своје војске и командном елементу, Турска не само да није изостајала иза савезника већ је стајала чак и боље њих, нарочито у погледу материјалне опреме. *Пропаст Турске не треба тражити у односу снага војске према војсци већ у односу снага нације према нацији, државе према држави.*

Маркс је некада назвао турскога сељака „несумњиво најваљанијим и најмаракнијим представником сељаштва у Европи.“ То је био балкански сељак одгајен физички и духовно под чистим и топлим зраком патријархалнога живота, онај сељак кога је турски феудализам економски утолико мање исцрпљивао у колико су потребе турскога спахије биле мање од потреба европскога феудала, у колико је новчана привреда била неразвијенија. Поред тога, турска владавина није никада била у стању да се припија уз тело балканскога сељака у оној мери, у којој је то могао кастински режим Средњег Века, јер се она ослањала више на спољашња средства силе него на привредну и социјалну зависност и подјармљеност. Огуда на Балкану сељак излази слободно на збор да бира свога кмета у оно време када је у западној Европи владао режим феудалнога ропства. И отуда је ути-

цај феудалнога ропства на духовни и морални живот балканскога сељака много слабији него на живот феудалнога роба западне Европе.

О том сељаку говори Маркс. Али од 18. века стање се почиње нагло мењати; са овлађивањем новчане привреде и повећавањем потреба турске државе настаје притезање феудалнога шрафа и раја почиње трпети све већи притисак. У овим променама треба тражити узроке револуције на Балкану, из којих су, једна за другом, поникле слободне балканске државице. Сељак слободних балканских државица и сељак под Турском живе сада у сасвим различитим привредним и социјалним и политичким условима живота. Први је сада слободан сопственик земље и слободан грађанин, докле други подноси тежак јарам спахијски и турски. Први се политички развија и вежба и долази до осећања грађанске слободе, докле други претвора преко главе најтеже стање у турској империји. Први улази у идејну заједницу са Западном Европом, докле други грца у корупцији која је захватила целу државу од главнога сараја у Јилдиз Кијоска до последњег села. Несумњиво су терети буржоаске државе, банкротски систем газдовања, корупција бирократије, пореска пумпа и милитаризам, отпочели руинирати физичке и духовне снаге слободнога балканскога сељака; али је исто тако несумњиво да је он имао и средства за одбрану и да је његов свеколики социјални положај био повољнији од положаја народа у Турској.

Укратко: на бојном пољу однео је победу сељак балканских државица већом очуваности, срчаности, политичком и националном уздигнутости и осећањем значаја ове борбе.

Против тога борца који се кретао у рат са идејом, Турска је могла истаћи готово искључиво сељак Анадолије, најзаосталијега, најпропашенијега и најизмалтретиранјега султанова поданика. Вековима он је остављао кости на пољима и гудурама Балкана, не сазнавши зашто и не осетивши код своје куће и у свом животу ради чега. Анадолија је била резервоар из кога је Турска купила материјал за угушење сталних побуна на разним тачкама простанага царства као и за

вођење тако честих ратова. И док су десетинама хиљада хришћанских сељака из европске Турске били похапшени по градовима из страха од устанка, докле је деликатни Анадолац покривао бојишта својим крупним и леним телом. Требало га је видети како гордо лежи на Куманову, Прилепу и Облакову!

Док је Азиска Турска водила рат са балканским савезом, Европска Турска је лежала у апсу. Таква држава је тешко могла очекивати успеха. Са првим поразом њене војске она се скрхала као кућа од карата, јер није било нације која би заложила све и последње напоре да непријатеља одбије са свога земљишта. У својој рођеној држави турска војска се више осећала на *Шуђем* земљишту од војске балканских савезника. *Бићку, је изгубила Ионављамо, турска држава, турска нација, турска заосталост, а не турски војник.*

## НА БРЗУ РУКУ

Природа и људи

*За један једини дан, земљотрес у Италији уништио је, онако као од шаде, преко тридесет хиљада људских живота и неколико вароши.*

*Буржоаска цивилизација стоји пред овим зајављеном и посрамљеном. Баш онда када је она стојала на врхунцу своје славе, уништавајући својим ратним оруђима, свега за неколико дана, читаве ушврљене вароши и када је веровала да ни сами богови немају толику моћ разаравања, долази овај земљотрес и показује да Природа ипак може више да уништи....*

*Да би сачувала свој углед и однела рекорд у утакмици око уништавања коју данас води са Природом, буржоаска наука и цивилизација мора се поново бацити на поасо и изнаћи још боље средство за уништавање и разаравање.*

*Земљотрес у Италији помрачио је славу калибра 42. Треба што пре пронаћи већи, те тако доказати да је Човек господар Природе и достојан носилац лика Господњег....*

## Како се поступа са бегунцима

Писмо једног очевидца

Од *Цветка Р. Гајућа*, који сад као рањеник лежи у Јагодина, добили смо ово писмо:

„Читајући ваш цењени лист од 27 децембра, наиђем на предлоге посланика Драгише Лапчевића и Трише Кацлеровића које су учинили Председнику Владе да би се помогло избеглицама које стално пропадају.

„Ја им од своје стране изјављујем велику захвалност што се заузимају за пропалу сиротињу. Још молим господу посланике да изволе опоменути владу те да влада испошље неког свог чиновника који ће видети ужасан приказ од избеглица који се враћају кућама на путу Ваљево—Коцељево и Ваљево—Завлака и даље. Јер, до Ваљева их воз и којекако довуче; али од Ваљева иду пешке голи и боси а и без хране, са силном децом и пртљагом који није могуће издржати по рђаву путу и рђаву времену. И тако дуж целог пута видећете једне помрле

од глади и зиме а друге како већ црквају, док се помоћ готово ником не указује.

Пријатељу Цветку можемо са своје стране одговорити да смо чинили и да ћемо чинити све што можемо али да су наше снаге мале и недовољне, јер нам народ још није дао ону политичку моћ коју треба да даде својој јединој заштитници, Социјалној Демократији. А што се тиче владиних чиновника, нека се у њих много не узда: чиновници постоје ради тога да примају плату а не ради тога да чине неке услуге народу — бар у Србији.

## БЕДА У БЕЛГИЈИ

1,400.000 душа без игде ичега!

Председник међународнога комитета за потпомагање Белгијанаца вратио се у Лондон с пута по Белгији и описао страховиту беду која тамо влада.

Тај Комитет за потпомагање има 5.000 чланова који свима силама раде на олакшавању судбе несрећних Белгијанаца.

Комитет потпомаже 5,600.000 душа раздавањем хлеба, за који троши око 700.000 фуната стерлинга месечно, што износи *шеснаест и по милиона динара.*

Поред тога Комитет снабдева оним што је најпотребније 1,400.000 душа, које су остале без игде ичега. На њих Комитет троши око пола милиона стерлинга, што значи на дванаест милиона динара.

Сваки Белгијанац, па био он богат или сиромаш, добија по један килограм хлеба.

Интересантно би било упоредити рад овог Комитета који помаже туђинце и рад наших добротворних друштава која су састављена од најугледнијих патриота и која треба да помажу своју браћу Србе.

## КОЛИКО ПРОГУТА РАТ

Једна страшна статистика

Пре кратког времена штампан је у „Vorwärts“-у један чланак о досадашњим расходима које је причинио овај рат. Из њега видимо ове податке:

Енглеску, према недавној изјави министарства спољних послова, кошта рат око 1 милион енглеских лира дневно, округло 25 милиона динара. Према томе, до сада је утрошено око 3<sup>3</sup>/<sub>4</sub> милијарде динара.

Француски војни трошкови до 27. децембра изнели су не мање од 6.440 милиона динара. У те трошкове урачунати су 250 милиона датих Белгији, 90 милиона датих Србији, 20 милиона датих Грчкој и 5 милиона Црној Гори. Тако, дневни расход износи по 46 милиона динара.

Русија је утрошила за прва 3<sup>1</sup>/<sub>2</sub> месеца 4.820 милиона динара. На дан просечно по 46 милиона.

Дакле: Енглеска, Француска и Русија троше свакодневно за рат *около по 115 милиона динара.*

Број свих њихових војника не износи више од 11 милиона. Према томе, *један војник просечно троши дневно по 10<sup>1</sup>/<sub>2</sub> динара.*

Аустрија и Немачка. Кад се узме у обзир да готово исте трошкове сразмерно имају Аустрија и Немачка, које су извеле на бојно поље до 10 милиона војника, то њихови трошкови на дан изnose *око 105 милиона динара.*

Овome треба додати још трошкове Србије, Белгије, Турске и Јапана, који



нису мањи од 10 милиона дневно, па ће се добити најмање 230 милиона динара као дневна сума трошкова свих зараћених држава.

Но целокупни губитци су још много већи.

За првих пет месеци рат је прогутао 37½ милијарди динара, без губитака које су претрпеле индустрија и друге гране рада. А ти су губитци велики. Штете које је причинио рат износе само у Белгији на 5,32 милијарди динара, у Источној Пруској 500 милиона динара. Па затим долазе Пољска, Галиција, један део Француске, немачке колоније и други крајеви који су претрпели огромне штете.

Осим тога огромни су губитци у трговачким лађама и њиховим товарима.

Према свему нећемо погрешити ако све штете причињене ратом за првих пет месеци оценимо на 50—60 милијарди динара. *Ратни трошкови за ово време на тај начин се ћењу до 87½—100 милијарди динара* — сума која је равна целокупном капиталу уложеном у железнице у Европи.

## ДИВНА ПОСЛА!

Колико ће трајати рат

*Нове Циришке Новине*, један озбиљан и објективан швајцарски лист који нема разлога да стаје ни на ову ни на ону страну, доноси, у броју од 5 јануара по новом, један допис из Француске који се протеже у неколико чланака са пуно детаља и познавања ствари.

Од великог је интереса за нас да изнесемо неколико места из те кореспонденције.

*О белгијској војсци*, ту се вели ово:

„Белгијска војска настрадала је тако страховито да се може сматрати да је уништена. По заузећу Лијежа и Намира разни њени корпуси узели су учешћа у општем повлачењу од Шарлроа и борили су се са француском војском у великој битки на Марни. Сад је један део белгијских војника нашао себи рада у грађанству а други отишао у Хавр, где белгијска влада покушава да поново формира неколико пукова... Врло је тешко утврдити садашње ефективно стање белгијске војске, пошто се оно брижљиво крије не би ли изгледало што веће. У ствари, *мучно да има више од 30.000 људи*, и поред свих напора белгијске владе. Белгијанци који већ нису војни обвезници изгледа да не показују баш тако много воље за војничку службу“.

*„Што се тиче Енглеза*, њихова бела војска у Француској није никада премашила 200.000 људи, него је напротив пре испод те цифре. Једна добро информисана личност тврди ми да *на самоме фронту није никада било више од 60.000 Енглеза*; само што се они стално замењују свежим трупима, тако да је то што је на фронту увек сасвим способно и спремно за борбу. Они се, у неку руку, боре на *три смене*. У тих 200.000 људи долазе и око 30.000 Индијанаца, који тешко подносе хладну климу.

„Први већи контингент војске лорда Киченера, који ће изнети тако око 200.000 људи, не очекује се пре марта, — бар тако се свуда говори. За то време, Енглези су се по Француској разбашкарили. У Хавру, где се искрцавају, направљене су за њих бараке, у близини језичка Ла Хев, где их можете видети како се егзерцирају. А нарочито су у Руану и Орлеану направљени велики енглески логори; то су два велика депоа енглеске војске у Француској. *Један велики број енглеских официрских породица населио се у шим двама варошима и узео под кирију станове за три године, пошто се у*

*војничким круговима верује да ће рат отприлике толико трајати“.*

Као што се види, све лепше од лепшега...

## ШТА РАДЕ БИРОКРАТИ

Једна битка у позадини

Још почетком рата отпочела је љута и очајна битка у позадини у Нишу између бирократа Министарства Просвете и Министарства Војног. Повод за ову битку дао је главни санитар, кад је отпочео решавати: у којој згради треба отворити резервне војне болнице. Почетком Августа између осталог решено је било да се отвори у новој гимназијској згради једна резервна војна болница. Истина, та зграда још није била са свим завршена, јер врата и прозори нису били постављени на своје место. Али за то су г. г. бирократи из Главног Санитета наредили предузимачу да одмах пожури са вратима и прозорима. Предузимач, познати српски патриота и родољуб, научен горком праксом, није хтео ни да макне са завршавањем дрводељских радова у новој гимназијској згради, док се не рашчисти питање: ко ће њему платити за ове прозоре и врата: Министарство војно или просвете?

Ето тада је и отпочела крвничка битка између бирократа у позадини све због спорног питања: ко је надлежан за плаћање завршних радова у новој гимназијској згради. Г. Г. бирократи из Министарства просвете увераваху своје колеге како те радове треба да плати Министарство војно, пошто ће оно у прво време искоришћавати ту нову зграду. Али тим резонавањем нису били задовољни г. г. бирократи Министарства војног. Они одмах одговоре својим друговима у министарству просвете, да је веома логично да се предузимачу плати из касе Министарства просвете пошто се зграда зида за њихову употребу, јер ће се у њој доцније сместити нишка гимназија. Али — не лези враже! на тако мудровање виши бирократи у просвети љутило су одговорили да је логика бирократа Министарства војног испод сваке критике, јер за сада је у питању само ко ће да плати не зграду већ врата и прозоре, који се могу искварити до оног времена кад проради нова гимназија.

И сво прође пет месеци од како траје ова оригинална битка у Нишу, а још се не зна да ли ће се она завршити пре или после завршетка овог светског рата. И док се по Нишу отварају болнице и по кафанама и док се на надлежним местима виче на сва уста, како нема зграде у Нишу за болнице, догле сво већ шести месец како зјапа празна нова гимназијска зграда, која би могла примити барем 1000 раненика.

Ова гадна и глуна препирка између бирократа двају Министарстава може да послужи неком приповедачу као дивна тема за причу како раде и шта раде бирократи за време рата. Пред овом причом побледела би и она прича Чехова, у којој он описује како је један млад човек поднео молбу за службу једном руском министарству, са прописном таксом, и добио одговор да је постављен за чиновника тек оног истог дана када је умирао у дубокој старости.

## ИЗ ДАНА У ДАН

**Отпутовали министри.** Синоћ у 10 час. отпутовали су нарочитим возом за Београд: Председник Министарског Савета Ђоспидин Н. Пашић, Г. Г. Министри: Љ. Давидовић, М. Драшковић, Д-р Воја Маринковић и Изванредни Посланик и Пуномоћни Министар у Риму, Господин Мих. Ристић. — Зашто ли то?

**Отпочело опет примање пакета.** — Пошто су сви заостали пакети, због познатих догађаја на бојишту, а који су били намењени за I и II позив оперативне војске, — раздати војницима, Инспекција војних пошта, решењем од 2. јануара ове године, издала је налог свима војним поштама на војничком делу, а преко Министарства Грађевина свима поштама у позадини, да, почевши од 2. јануара ове године, све поште у Краљевини ополучно пријем пакета за војнике свих родова оружја, свих позива и јединица.

# ПОСЛЕДЊЕ ВЕСТИ

(ТЕЛЕГРАМИ ПРЕС-БИРОА)

## СИНОЋНИ ТЕЛЕГРАМИ

### Између Немаца и Руса

Петроград, 3. јануара. Званично. — На свима фронтовима ноћу између 1 и 2 јануара и преко дана 2 јануара владало је релативно затишје. Чула се артиљеријска паљба и пушкарње на левој обали Висле, нарочито на фронту Сохачев-Болимов. На том истом фронту Немци су наставили, без успеха, своје покушаје да пређу у офанзиву.

Утврдило се, да су Немци на неколико места употребљавали белу заставу, да би се приближили неузнемиравани нашим позицијама. У области северно од Раве непријатељ употребљава тешку артиљерију.

### Заробљено 1000 Турака

Петроград, 4. јануара. — Генералштаб кавкаске војске саопштава: Наше трупе настављају успешно офанзиву у области Караургане. 2 јануара смо заробили преко 1000 људи и задобили богат ратни плен.

На осталом фронту не јављају ни за какав важнији догађај.

### Савезничка офанзива

Париз, 4. јануара. — Енглеске трупе освојиле су неке немачке позиције код Ла Басе и нанеле су озбиљне губитке непријатељу.

Приликом последњих борби код Сосона, цар Виљем је лично руководио операцијама да би охрабрио Немце пред француском офанзивом.

Председник Републике одликовао је међалом за војничке заслуге великога кнеза Николу, рускога генералисима, а Великим Крстом Почасне Легије генерале Јанушкевића, Данилова, Рушког и Иванова.

### Из Португалије

Париз, 2. јануара. — „Фигаро“ јавља из Лисабона, да је Сенат усвојио и на последњем читању енглеско-португалски трговински уговор.

Конгрес је одложен до 1 априла (по новом). Биачки одбор састаће се 7 априла.

### Немачки аероплан над Темзом

Лондон, 2. јануара. — „Дељи Телеграф“ јавља из Сут-Енда, да је при светлости рефлектора примећен 31. децембра један немачки аероплан нешто више изнад утока Темзе. Мало после је ишчезао у северном правцу.

### Страхоте земљотреса у Италији

Рим, 2. јануара. — Агенција Стефани јавља из Сора (Абруца), да је начелник министарства грађевина стигао у Сора са више чиновника министарства. Држи се да број мртвих у Сора достиже од прилике 350 лица.

Агенција Стефани јавља из Рима: „Борнале д'Италија“ дознаје, да је у Пешћини, вароши са 6.000 становника, остало само 1500 живих. Влада јака зима. „Трибуна“ јавља из Сора, да су се на тамошњем гробљу отвориле јаме у дужину од по неколико метара, из којих избија сумпоровита пара, гас и млазеви сумпоровите кључале воде.

У Патерну су се зграде сасвим срушиле. Држи се да у тој вароши има преко 1000 мртвих. Сампелино је готово сасвим разорен; у тој вароши има од прилике 600 мртвих; Капело је само маса рушевина.

### Италија одбија прикупљање прилога за пострадале

Рим, 2. јануара. — Агенција Стефани јавља, „Борнале д'Италија“ дознаје, да је амбасада једне стране државе учтиво изразила жељу да у иностранству отпочне скупљање прилога у корист по-

страдалих Италијана од земљотреса, као што је то учињено у своје време приликом катастрофе у Месини. Лист додаје, да је италијанска влада, полуванично извештена о томе, изјавила отворено, да под садашњим околностима рад на овоме у иностранству не би наишао на одзив. Овај одговор, заснован на озбиљности и деликатности међународне ситуације, односи се како на неутралне, тако и на зараћене државе. „Борнале д'Италија“ одобрава одлуку италијанске владе.

## ЈУТРОШЊИ ТЕЛЕГРАМИ

### Дејство енглеских топова

Лондон, 3. јануара. Званично — У своме извештају објављеном јуче, извештач енглеског војног министарства, по нарочитом одобрењу владе, истиче велико дејство енглеских топова свих калибара. Артиљеријски двобоји, који се увек окреху у нашу корист, чине карактеристику бораба.

### Поплава у Белгији

Лондон, 3. јануара. — У Белгији се од извесног времена брзо шире поплаве. Река Лис је нашла са два метара преко своје обичне висине и на неколико места вире изнад само друмови по бранама.

### Квалитет немачких трупа

Лондон, 3. јануара. — Квалитет непријатељских трупа се много разликује: Могло би се рећи много доброг о војницима ландвера, али војници ландштурма, који имају преко 35 година, ретко могу да издрже ратне напоре.

### Богиње у Аустрији

Лондон, 3. јануара. Службено. — Јављају из Беча да се у Аустрији појавиле зараза богиња и да у самој престоници има 150 случајева.

### 30000 погинуло од земљотреса

Рим, 3. јануара. — „Агенција Стефани“ јавља: „Борнале д'Италија“ вели да се према прибављеним подацима може приближно утврдити број мртвих: Авецано 10000, Пешћине 5000, Сора 4000, Челано неколико хиљада. У сваком од 50 села на обалама језера Фучино по неколико стотина, тико да ће се целокупни број жртава попети на 30000.

### Шведски парламенат

Беч, 3. јануара. — Јављају из Штокхолма, да је данас отворен парламенат у редовном сазиву.

### Експлозија у Лисабону

Беч, 3. јануара. — „Пти Паризијен“ јавља из Лисабона, да је у главној улици те вароши експлодовала једна бомба и тешко ранила три жене.

### Трење између Енглеза и Америке

Беч, 3. јануара. — Из Вашингтона извештавају, да је државни депарتمان покушао да се споразуме са Енглеском о неодложном фодласку пароброда „Дације“, који носи памук за Ротердам. Према жељама државног департамана, пут пароброда „Дације“ биће само провизоран, ако му буде допуштено да путује без заптивања.

Државни депарتمان је поднео овај предлог енглеском амбасадору (Кор. Биро).